

PM

Förenklad antikvarisk förundersökning samt konsekvensbeskrivning

Rimforsa, Tjärstad socken, Kinda kommun

2020-10-09 Reviderad slutversion

Innehåll

1. Uppdrag, syfte och metod
2. Lagskydd, planer och program
3. Övergripande områdesbeskrivning
4. Kulturhistorisk utredning
  - Historik
  - Kulturhistorisk avgränsning
  - Sammantagen värdering
  - Känslighet och tålighet inför nybyggnation
  - Råd och förslag på riktlinjer
5. Referenser

UPPDRAGSNAMN

Rimforsa, Tjärstad socken, Kinda kommun

BESTÄLLARE

Aurum fastigheter, Tomas Mansour

DATUM

Slutversion 9 oktober 2020

UPPDRAGSANSVARIG

Cecilia Lindqvist, certifierad sakkunnig KUL 2

HANDLÄGGARE

Cecilia Lindblom

GRANSKAD AV

Moa Andersson, certifierad sakkunnig KUL 2

FOTO FRAMSIDA

Nederst: Hallstad säteri sett från Ulrikavägen.
Uppe till vänster: stig i skogskanten i öster.
Uppe till höger: Faluröd äldre byggnad vid såg i södra utredningsområdet. Foto: WSP.

Uppdrag, syfte och metod

Förundersökningen klargör vilka värden som fastigheten innehar och hur dessa skyddas genom relevant lagstiftning. Förundersökningen påvisar därmed vilka utgångspunkter som åtgärder bör förhålla sig till med utgångspunkt i lagstiftningens krav.

Utredningen är förutsättningslös, det vill säga att utredningen inte tar ställning till något speciellt förslag till förändring eller bevarande. Men utredningen har avgränsats så att den identifierar förutsättningar, kulturhistoriska värden och förslag på förhållningssätt som ska främja en fortsatt möjlighet till läsbarhet av den kulturhistoriskt intressanta miljön i förhållande till en viss åtgärd.

Utredningen tar stöd i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) Plattform för Kulturhistorisk värdering och urval där miljöns bärande berättelser och dess fysiska uttryck identifieras och det görs en bedömning av hur fullständig och relevant miljön är ur kulturhistorisk synvinkel.

Som en del av metoden för den kulturhistoriska värderingen ingår en avgränsning av vilket kulturhistoriskt sammanhang och vilken historia miljön representerar och berättar. Avgränsningen i tid är därför en del av utredningen och analysen av kulturmiljön.

Uppdraget gäller fastigheten Rimforsa 1:49 i Tjärstad socken.

Detta PM är beställt av den aktuella fastighetsägaren och underlaget är framtaget i samband med detaljplan för nya tomter med bostadsbebyggelse inom fastigheten. Arbetet har genomförts under jan- feb 2020 och omfattar översiktlig inläsning, fältbesök, PM och samtal med fastighetsägarens ombud Tomas Mansour. Relevanta underlag har varit Länsstyrelsens kulturminnesprogram, Kinda kommuns kulturmiljöinventering samt Riksantikvarieämbetets Forsök.

Uppdragsansvarig för den antikvariska utredningen har varit byggnadsantikvarie Cecilia Lindqvist och handläggare har varit arkeolog/kulturmiljöutredare Cecilia Lindblom. Arbetet har granskats av byggnadsantikvarie Moa Andersson.

Karta som visar utredningsområdet inom fastigheten Rimforsa 1:49 (röd streckad linje). Gul markering visar ungefärlig avgränsning för del av landskap som har ingått i kulturhistorisk analys.

2

Lagskydd, planer och program

Urval av relevanta lagskydd

Plan- och bygglagen

I Plan- och bygglagen finns det bestämmelser som ständigt skyddar bebyggelse, även byggnader som inte är utpekade eller särskilt skyddad på annat sätt.

Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse oavsett kulturhistoriskt värde. Ändringar ska göras varsamt med hänsyn till byggnadens karaktär och värden. För att uppnå varsamhet krävs kunskap om byggnadens värden. Byggnader med höga kulturhistoriska värden, så höga att de har få motsvarigheter eller särskilt väl påvisar en kontext, betraktas som särskilt värdefulla. Dessa omfattas av förbud mot förvanskning. Förvanskning innebär att en väsentlig egenhet går förlorad, så som byggnadens karaktär eller särart.

Kulturmiljölagen

I Kulturmiljölagen finns det bestämmelser som ständigt skyddar fornlämningar. I närområdet finns ett antal kända fornlämningar, dock inga inom den aktuella fastigheten. Kulturmiljölagen skyddar även okända fornlämningar som kan framkomma vid till exempel exploatering. Fastighet Rimfors 1:49 har inte utretts avseende okända fornlämningar. Inför kommande exploatering bör kulturmiljöenheten på Länsstyrelsen i Östergötland kontaktas för samråd kring behovet av arkeologiska insatser.

Miljöbalken- biotopskydd

Biotopskyddsförordningen i miljöbalkens 7 kap 11 § som innebär förbud mot borttagande av småbiotoper i landskapet såsom t.ex. öppna diken, alléer och åkerholmar.

Övrigt

En del av fastigheten Rimforsa 1:49 har pekats ut av länsstyrelsen som ett *framtidsområde för ek*, det vill säga ett område med yngre ekar som kan bli viktigt för nästa generation träd.

Fastigheten är belägen intill ett område med värdefullt eklandskap, utpekat vid Länsstyrelsens sammanställning av *värdekärnor av ekmiljöer* i Östergötland.

Fastigheten är belägen intill ett område med *värdefull betesmark*, utpekat vid ängs- och betesinventering.

Fastigheten är belägen intill *naturresevatet Hallstad ängar*, som är ett ängsområde med hamlade lindar. Samma område är även utpekat av EU som ett *Natura 2000*-område.

Regionala planeringsunderlag

Fastigheten är belägen i anslutning till och delvis inom en utpekad kulturhistorisk miljö, *K67 Hallstad*. I **Länsstyrelsens kulturminnesprogram** från 1983 beskrivs detta på följande sätt:

"Hallstad ligger på en moränhöjd vid Järnlunden och omges av omfattande hagmarker med lövängsinslag och ner mot sjön åkermark. Som helhet ger miljön med faluröda ekonomibyggnader, varav några äldre, fägata och omgivande kulturlandskap ett ålderdomligt intryck. Bostadshusen på säteriet utgörs av två parstugor, båda troligen tillhöriga 1700-talet, medan den andra gårdens manbyggnad är yngre."

Den nordligaste delen av fastighet Rimforsa 1:49 ligger inom det utpekade området. Denna yta utgörs idag av skog, brukad/öppen mark samt yngre villa-bebyggelse (1900-tal).

Utdrag från karta i länsstyrelsens kulturminnesprogram (1983). Hallstad har beteckning K67. Ytan K67 upptar här en något större del av fastigheten Rimforsa 1:49 än vad som anges idag.

Kommunala planeringsunderlag

I **Kinda kommuns kulturmiljöinventering** från 2018 bedöms två områden i fastighetens direkta närhet var miljöer av högsta värde. Dessa är Hallstad säteri och kvarnmiljön vid Hallstad/Lugnet.

Hallstad säteri beskrivs på följande sätt:

"Ålderdomlig gårdsbebyggelse belägen i ett mycket gammalt kulturlandskap med hagmarker med lövängsinslag. Bland bebyggelsen finns bland annat två parstugor som troligtvis kan härledas till 1700-talet. Flertalet slamfärgsmålade ekonomibyggnader. Manbyggnaderna med faluröda slamfärgsmålade träpaneler och i ett fall oljefärgsmålade hyvlad fasadpanel. I huvudsak sadeltak med lertegel."

Värdebärande karaktärsdrag uppges vara:

"Manbyggnader och ekonomibyggnader. Byggnadernas volym och proportioner. Fasadmateriell och traditionell färgsättning. Takformer och tak-täckningsmaterial. Gårdsindelningar. Grusade gårdsplaner. Gårdsgårdar och tomtomgårdande faluröda trästaket. Vårdträd och trädgårdar med fruktträd. Omgivande ängs- och åkermark."

Kvarnmiljön beskrivs på följande sätt:

"Ålderdomlig bebyggelsemiljö uppvuxen kring kvarnverksamhet. Fors och kvarndamm. Äldre lövträdbestånd. Bland bebyggelsen finns bland annat Hallsta mellankvarn, äldre parstuga med snickarglädje och faluröda slamfärgsmålade ut-hus."

Värdebärande karaktärsdrag uppges vara:

"Kvarnbyggnad och övrig äldre bebyggelse. Fasadmaterial. Takformer och taktäckningsmaterial. Fors och kvarndamm. Äldre lövträdbestånd."

I **Kinda kommuns FÖP och MKB** för Rimforsa från 2019 (laga kraft 2019-06-11) beskrivs området med den aktuella fastigheten (Rimforsa 1:49) med beteckningen B:08. Område B:08 beskrivs på följande sätt (se sid 50):

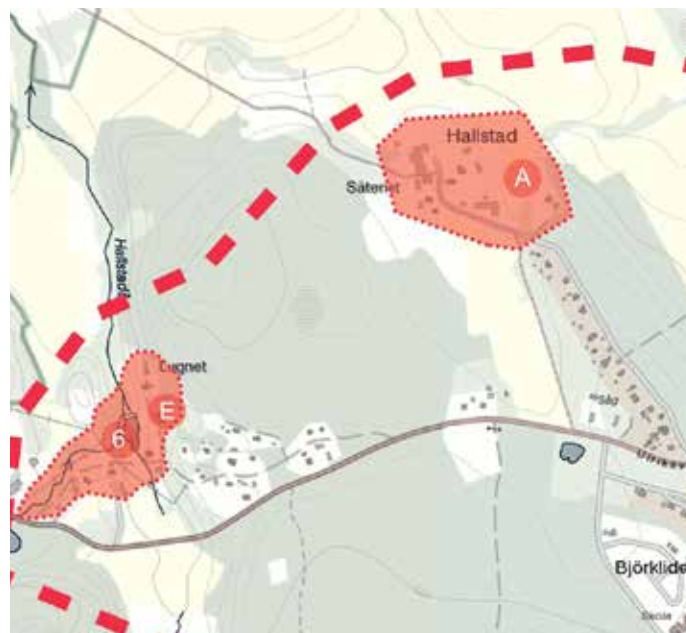
"B:08 och B:09 ligger strax söder om miljön runt Hallstad säteri som i kommunens kulturmiljöinventering klassas som miljö av högsta värde. Klassningen baseras på kulturlandskapets höga ålder tillsammans med platsens bebyggelse som även den är av mycket hög ålder med tidstypisk utformning samt omgivande ängs- och åkermarker. B:08 och B:09 pekas ut som bostadsområden för friliggande villor med målet att bibehålla omgivningarnas lantliga karaktär och ta hänsyn till bland annat miljön vid Hallstad säteri."

I FÖP Rimforsa anges följande strategier kring bebyggelseutvecklingen för detta område (se sid 12):

- Området skulle kunna byggas ut med en blandad bebyggelse bestående av friliggande villor och parhus i en glesare struktur för att bibehålla områdets lantliga karaktär och kontakt med naturen.
- 30-50 bostäder.

I MKB Rimforsa anges följande råd och riktlinjer för område B:08 (se sid 90):

- Vid exploatering inom bostadsområdena är det möjligt att värdena i intresseområdet påverkas av en förändrad upplevelse av den ålderdomliga miljön i kulturlandskapet omkring Hallstad. Effektens omfattning beror av vilka förändringar som syns från olika platser (siktlinjer) och hur väl bebyggelsens utformning integreras med platsen (...)."

Skärmdump ur Kinda kommuns kulturmiljöinventering (2018).

Länsstyrelsens yttrande angående FÖP och MKB gällande kulturmiljön och Hallstad är att säteriet bör uppmärksammas och beskrivas. De skriver vidare att landskapsbilden vid planering av jordbruksområden utanför tätorten måste visas hänsyn och att de miljöer som pekats ut i Länsstyrelsens Kulturmiljöprogram (1983) ska beaktas i den kommunala planeringen (sid 10 i FÖP Samrådsredogörelse).

3

Övergripande områdesbeskrivning

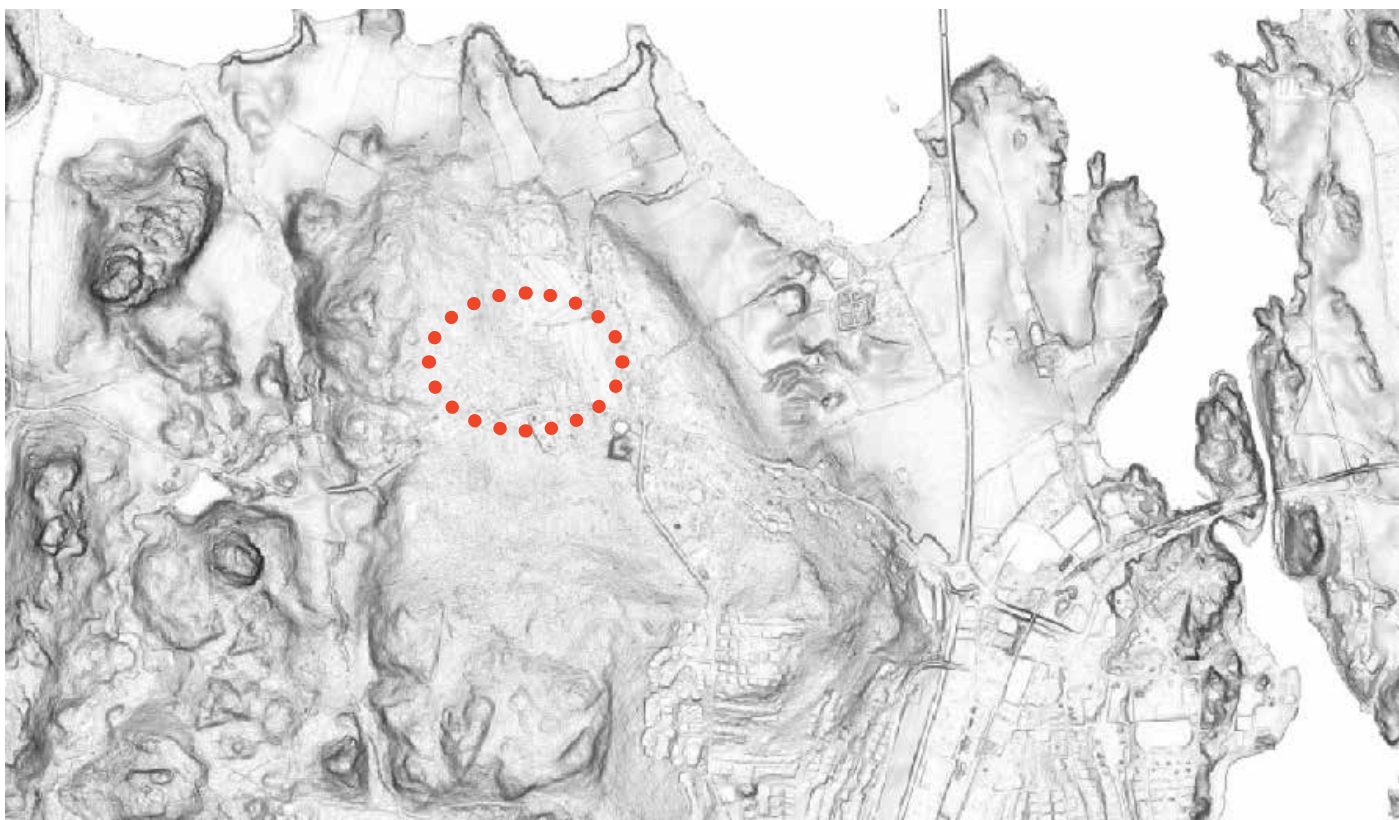
Landskapet idag

Landskapet omkring Rimforsa tillhör södra Östergötlands skogbygd, med en blandning av bergkulls- och sprickdalsterräng (Sporrong 1996). Området är rikt på sjöar kring vilka landskapet är mer öppet. Tätorten Rimforsa ligger i en sådan miljö, mellan de två sjöarna Järnlunden och Åsunden. Denna norra del av skogsbygden karaktäriseras även av ekskogslandskap med större gods (ibid).

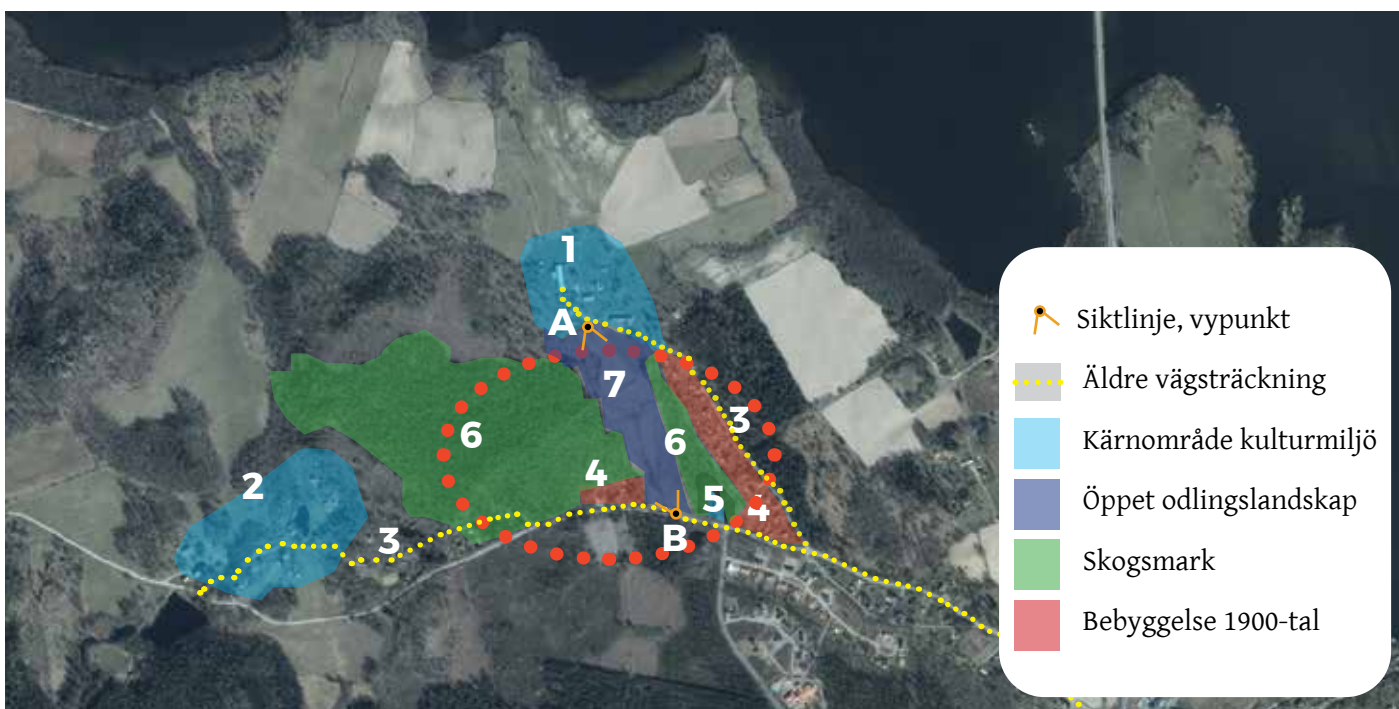
Det aktuella utredningsområdet ligger väster om tätorten. Det har agrar prägel och den historiska bebyggelsens avgränsningar och uttryck kan tydligt avläsas i både markanvändning, vägsträckningar och äldre bebyggelse. Den aktuella tomten är belägen på en större platå i landskapet (se terränglutningskarta till höger), på gränsen mellan öppen och skogsbevuxen mark. I söder och väster vidtar ett småkuperat skogslandskap, medan det i norr och öster domineras av ett öppnare landskap med tätortsbebyggelse och brukad mark, vilket sträcker sig ner mot sjöarnas stränder. I anslutning till Järnlunden finns vidsträckta åkrar och ängsmarker, vilka delvis ingår i ett naturreservat och Natura 2000-område. Här är landskapets äldre odlingslandskap mycket välbevarat, med till exempel hamlade lindar, och därför utpekade som särskilt värdefullt av både Länsstyrelse och kommun.

Bebyggelsen vid de närliggande Hallstad säteri (se nr 1 på karaktäriseringskarta till höger) och kvarnområdet vid Hallstad/Lugnet (nr 2) präglas av en ålderdomlig karaktär. I direkt anslutning till utredningsområdet går två äldre, historiskt belagda vägsträckningar (nr 3) som binder samman Rimforsa, Hallstad och kvarnområdet. Även Ulrikavägen är en del av detta äldre vägnät. Längs Ulrikavägen och vägen upp mot säteriet ligger egnahemsbebyggelse från 1900-talets första hälft (nr 4). I södra delen av utredningsområdet finns ett par äldre byggnader efter en såg (nr 6). Direkt sydöst om utredningsområdet och Ulrikavägen finns ett större område med nyligen uppförda villor. Dessa ligger delvis synliga från utredningsområdets sydöstra delar.

Terränglutningskarta, utredningsområdet ungefärligt markerat med cirkel. Här syns sjön Järnlunden i norr, delar av Rimforsa och sjön Åsunden i öster, den planare plåtån med utredningsområdet samt det kuperade, omgivande landskapet.

Karaktäriseringskarta som visar de olika miljöer som finns i området. Röd cirkel markerar ungefärligt utredningsområde. Utsikten från vypunkter A och B kan ses i foton på sid 10.

1. Hallstad säteri. Ålderdomlig gårdsbebyggelse belägen i ett gammalt kulturlandskap med hagar och åkrar.
2. Hallstad kvarn/Lugnet. Ålderdomlig bebyggelsemiljö uppvuxen kring kvarnverksamhet. Äldre industri.
3. Äldre vägsträckningar mellan Rimforsa och övriga utpekade miljöer. Fortfarande i bruk.
4. Egnahemsbebyggelse från 1900-talets första hälft kopplad till bebyggelseexpansion utanför tätort.
5. Såg. Äldre byggnader kopplade till sågverksamhet.
6. Lövträdsdominerad skog, f.d. betad hagmark.
7. Öppet odlingslandskap.

Vypunkt B, sett från Ulrikavägen i söder mot det öppna landskapet och Hallstad säteri i norr. Säteriet markerat med oval. Säterimiljön motsvarar nr 1 i kartan på sid 9 . Foto: WSP.

Vypunkt A, sett från Hallstads säteri ner mot de öppna landskapet inom Rimforsa 1:49 söder om säteriet, omgivet av skog. Bortom fälten skymtar Ulrikavägen. Foto taget från norr. Foto: WSP.

Utredningsområdet idag

Fastigheten är belägen mellan Ulrikavägen i söder och Hallstad säteri i norr (se foto till vänster). Området är generellt sett flackt, men sluttar något mot norr. Den centrala delen av fastigheten utgörs av öppen, brukad mark som sträcker sig ända från Ulrikavägen och fram till Hallstads ägor. Säteriet är väl synligt från vägen när träden är avlövlade. Gränsen mellan ägorna är idag markerad av ett dike samt ställvisa grupper med yngre träd/sly. Den brukade ytan inom Rimforsa 1:49 är idag gräsbevuxen men med ställvisa öar med stenblock och sly. Ytterligare ett öst-västligt löpande dike genomkorsar åkermarken

in i norr och i den södra delen samlar marken på sig vatten.

Området öster om den öppna jordbruksmarken utgörs huvudsakligen av lövskog. Gränsen mellan skog och öppen mark är markerad av uppslängda röjningsstenar samt en promenadstig som löper i nordsydlig riktning från Ulrikavägen och bort mot säteriet. I öster avgränsas skogen av egnahemsbebyggelse från 1900-talets första hälft. Husen ligger utmed en äldre vägsträckning som leder från Ulrikavägen och fram till säteriet.

Vy från skogen på östra fastigheten bort mot Hallstad säteri. I bild syns även promenadstigen. Foto taget från sydöst. Foto: WSP.

Egnahemsbebyggelse från 1900-talets första hälft vid vägen upp mot Hallstad säteri. Foto taget från sydsydöst. Foto: WSP.

Vägen upp mot Hallstad säteri sett från norra änden av egnahemsbebyggelsen. Foto taget från sydöst. Foto: WSP.

Vy från Ulrikavägen bort mot sågen med de faluröda industribyggnaderna. Foto taget från söder. Foto: WSP.

I den sydvästra delen av det östra skogspartiet, nära den öppna jordbruksmarken, står ett par äldre industribyggnader som hör till en såg. Infarten från bilvägen kantas av en gärdesgård.

Fastighetens västra del domineras också av sten- och blockrik skog. I väster är skogen mera blandad än i öster, med ett större inslag av barrträd. I både väst och öst finns ädellövträd som ekar.

Direkt väster om det öppna fältet, i anslutning till Ulrikavägen, finns ett fåtal villatomter från tidigt 1900-tal. Lite längre västerut finns en äldre vägsträckning som leder vidare utanför planområdet och fram till ett äldre fabriks- och kvarnområde invid Hallstadsån, med kopplingar till både säteriet och Rimforsa. Utmed den gamla vägen finns villabebyggelse med blandad ålder.

En av de faluröda industribyggnaderna vid sågen, sett från sydöst. Foto: WSP.

Vy från skogen på västra fastigheten bort mot villorna från tidigt 1900-tal invid Ulrikavägen. Foto taget från väst. Här finns många stora flyttblock och ekträd. Foto: WSP.

Vy från korsningen mellan Ulrikavägen och den äldre vägsträckningen som går fram till kvarnområdet vid Hallstadsån. Foto taget från sydöst. Foto: WSP.

Den äldre vägsträckningen bort mot kvarnmiljön vid Hallstad/Lugnet sett från västra änden av utredningsområdet. Foto taget från östsydöst. Foto: WSP.

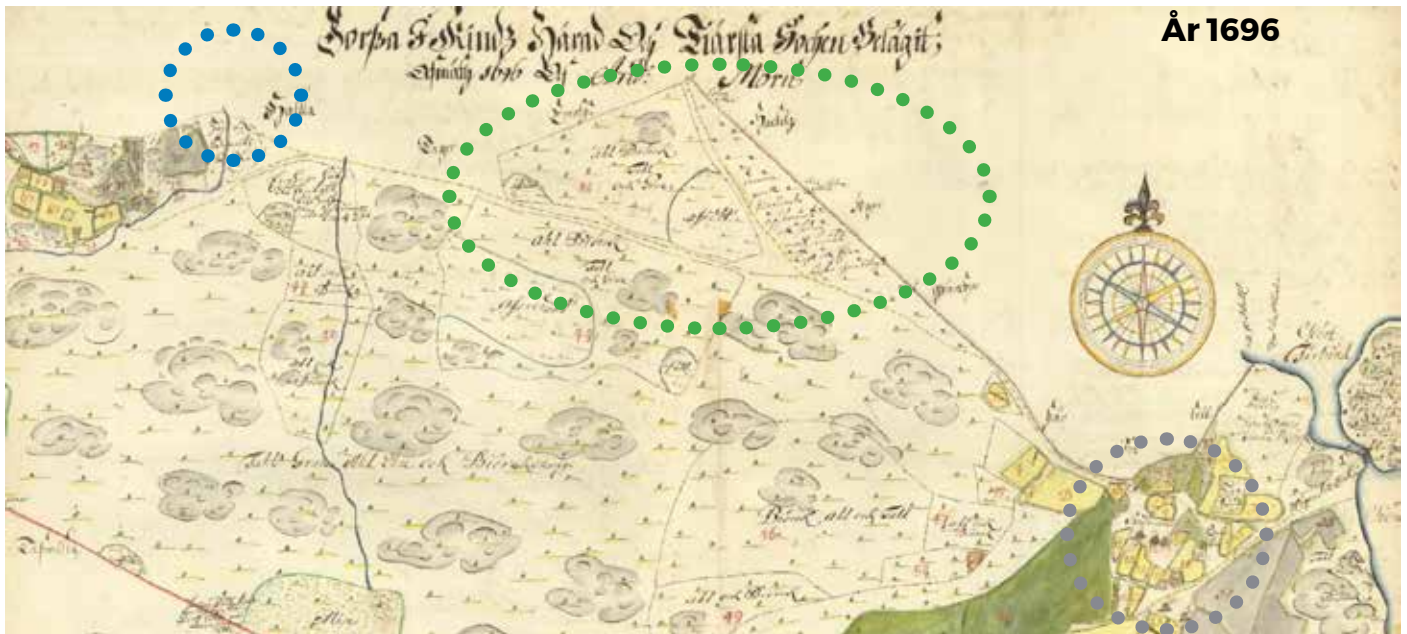

Vy från Ulrikavägen invid det öppna fältet och bort mot bebyggelsen från tidigt 1900-tal. Längst bort till höger syns Hallstad säteri. Foto taget från sydöst. Foto: WSP.

4

Kulturhistorisk utredning

Den kulturhistoriska värderingen genomförs enligt Riksantikvarieämbetets Plattform för Värdering och urval, värderingen görs i två steg. Initialt avgränsas en berättelse, denna utgörs av en tids- eller processkontext eller en blandning av dessa båda. I det andra steget identifieras vilka uttryck som är bärande och möjliggör att berättelsen är utläsbar i detta steg ingår även en bedömning i vilken grad miljön återspeglar berättelsen och hur relevant berättelsen är.

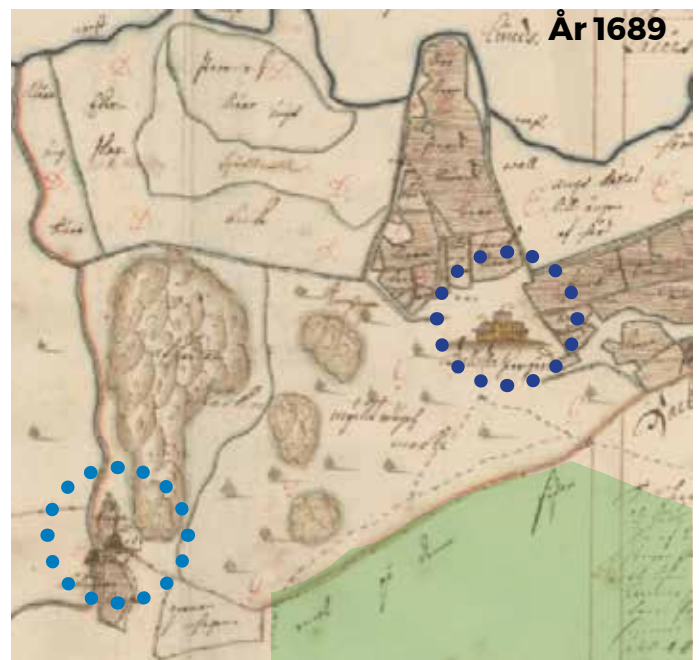
Karta (beskuren) från 1696 som visar Rimforsas ägor. Här syns att Rimforsa 1:49 (ung. grön markering) låg i byns utmarker och utgjordes av hagmarker med träd och enstaka avsådda ytor. Vägsträckningarna i söder och öster känns igen även idag. Byn Rimforsa (grå markering) syns till höger och kvarnområdet vid Hallstad/Lugnet (blå markering) till vänster. Hallstad säteri är utanför bild i norr. Lantmäteriet, historiska kartor.

Historik

Fornlämningarna i och runt Rimforsa är relativt få. De äldsta lämningarna i trakten visar att människor rört sig i närområdet redan under yngre stenålder. Flest är dock lämningarna från järnåldern. I närheten av utredningsområdet finns både gravfält, boplatslämningar och en fornborg från denna tidsperiod. Flera av ortnamnen kan också ha sitt ursprung i järnåldern.

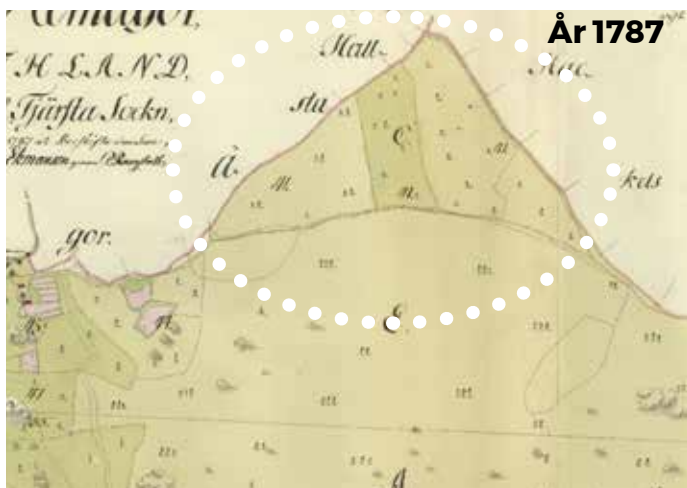
Historiskt sett har utredningsområdet tillhört byn Forssa, eller Rimforsa som orten numera heter. Längre tillbaka i tiden verkar bägge namnen ha varit gångbara. De äldsta skriftliga beleggen för ortnamnen går ner i 1300-talet (*i forsom* 1356) respektive 1400-talet (*remaforsse* 1402).

På de äldsta bevarade kartorna över Rimforsa från slutet av 1600-talet (Geometriska avmätningar 1691 och 1696) utgörs utredningsområdet av beteshagar till Forssa, belägna i byns skogiga utmark på gränsen till Hallstads ägor (se karta ovan). Enligt beskrivning är denna yta bevuxen med "ahl, biörck, tahl och gran" och ett par mindre ytor inom hagmarken uppges vara "afsådt". I slutet av 1600-talet fanns ännu ingen bebyggelse inom utredningsområdet, men

Karta från 1689 (beskuren) som visar Hallstad säteri med ägor, belägna direkt norr om Rimforsas ägor (fastighet 1:49 ungefärligt markerat med grönt). Säteriets kvarnar nere till vänster och herrgården centralt till höger. Lantmäteriet, historiska kartor.

Karta från 1787 som visar Rimforsas ägor (beskuren). Den aktuella fastigheten Rimforsa 1:49 beskrivs som äng/hagmark kallad "Hallstad hagarne", omgiven av betade och sannolikt glesa skogsområden. Källa: Lantmäteriet, historiska kartor.

hagmarkerna var lätta att nå från byn då de omgärdades av vägar som ledde fram till Hallstad respektive Forssa. Detta är samma vägsträckningar som fortfarande används idag (Ulrikavägen och vägen till säteriet), vilka avgränsar utredningsområdet mot söder och öster. Via de mindre vägarnas anslutning till den stora landsvägen i Rimforsa har man kunnat ta sig till de viktiga, större orterna Linköping och Kalmar. Vid tiden för de första karteringarna i slutet av 1600-talet bestod Forssa by av flera små gårdar. Den angränsande fastigheten i norr, Hallstad, bestod av en större herrgård. I väster, där Hallstads och Rimforsas ägor möttes vid Hallstadån, fanns kvarnar (se karta Hallstad 1689).

Det agrara landskapet i Sverige skiftades i flera omgångar under 1700- och 1800-talen. De största förändringarna genomfördes under 1800-talet då man bland annat gjorde omfattande utdikningar för att få en ökad andel odlingsbar mark. Detta innebar att nya, större åkrar kunde brukas och mer betesmark tillkom. I utredningsområdet kan denna utveckling följas i det historiska kartmaterialet (se kartor ovan från 1787, 1868-77 och 1947). Storskifteskartor från 1770/1780-talen visar att utredningsområdet brukades på ungefär samma sätt som under slutet av 1600-talet, det vill säga som betad hagmark. En skillnad finns dock. Marken som nu tillhör Rimforsa 1:49 har delats in i tre olika hagar, där den mittersta hagen motsvarar den öppna odlingsmarken som finns centralt inom fastigheten idag. I kartan be-

Härads-karta från 1868-77 (beskuren). Den centrala delen av ängs-/hagmarken inom utredningsområdet har nu blivit uppodlad och är förbunden med det öppna odlingslandskapet vid säteriet i norr. Detta är samma yta hålls öppen än idag. Omgivande terräng inom utredningsområdet utgörs av skog. Källa: Lantmäteriet, historiska kartor.

skrivs hela utredningsområdet som "de så kallade Hallstahagarne", vilket anknyter till det närliggande säteriet i norr.

Kartmaterialet från 1860/70-tal visar att utredningsområdet nu öppnats upp ännu mer. Den centrala delen av ängs-/hagmarken har blivit delvis uppodlad och är förbunden med det öppna odlingslandskapet vid säteriet i norr. Detta är exakt samma yta som hålls öppen än idag. Omgivande terräng inom utredningsområdet utgörs vid slutet av 1800-talet av skog. Vid denna tid var dock skogen betad. I korsningen mellan Ulrikavägen och "säterivägen" har ett boställe kallat **Löfsätter** tillkommit. Troligen finns rester efter den äldre bebyggelsen till Löfsätter idag kvar på hörntomten närmast vägkorsningen. Vid den kulturhistoriska inventeringen, som gjordes i samband med denna utredning, observerades äldre ekonomibyggnader på ytan.

Under tidigt 1900-tal har enstaka ny permanent bostadsbebyggelse tillkommit invid Ulrikavägen i söder och något längre fram i tid har en rad egna hem byggts i anslutning till Löfsätter, längs med vägen upp till säteriet. I kartmaterialet syns även en byggnad nära Ulrikavägen, direkt öster om den uppodlade ytan. Denna torde representera en av de två faluröda byggnaderna vid det som angetts ha varit en såg.

Ekonomiska kartan från 1947 (beskuren) som visar Rimforsa med omgivande odlings och skogslandskap. Här framgår att fastigheten vid denna tidpunkt hade samma fördelning av skog, öppen/odlad mark och bebyggelse som idag. Källa: Lantmäteriet, historiska kartor.

Hallstad kvarnar och fabrik

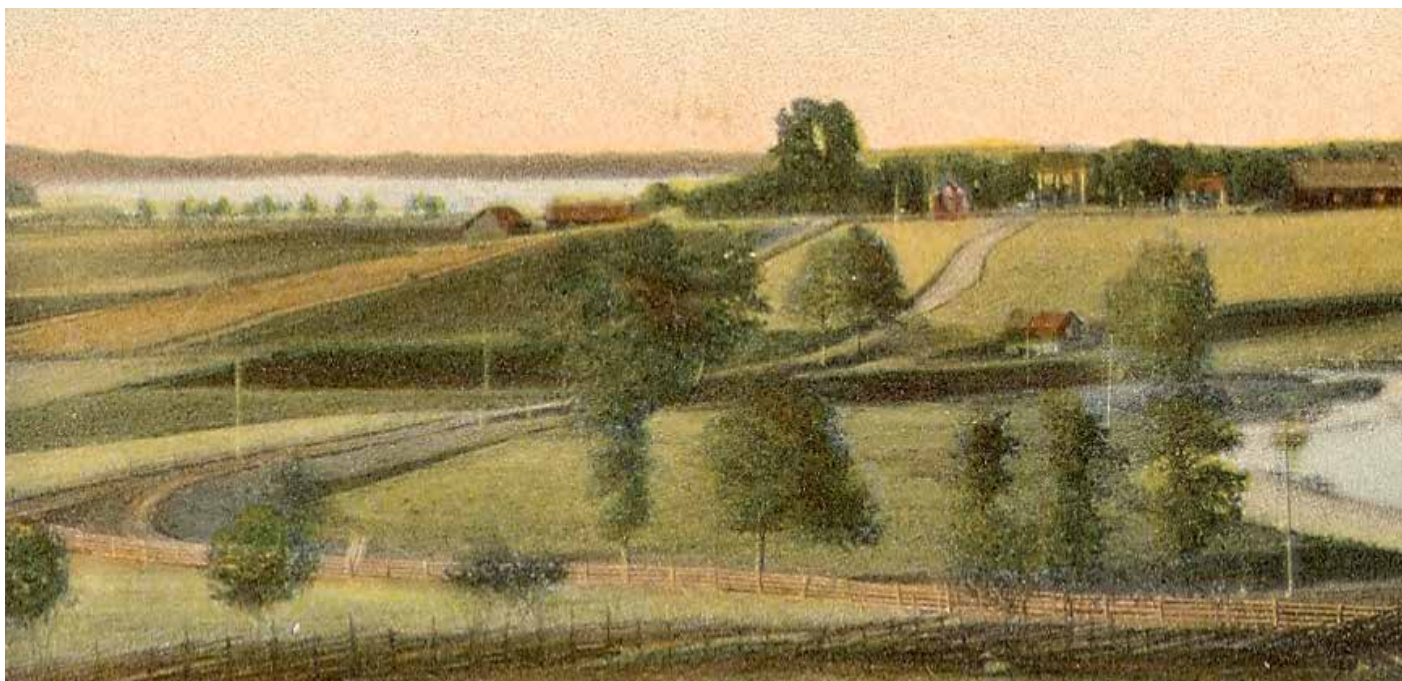
Invid Hallstadån, där gamla vägen till Ulrika gick, fanns under 1600-1900-talen en del verksamhet. Vattenkraften och det kommunikativa läget gjorde platsen närmast till ett litet mötescentrum. På den äldsta kartan från sent 1600-tal syns två kvarnar invid ån. Under 1800-talet låg här tre tullmjölkvarnar och två sågar. Forsbo såg låg vid Rimforsa övre kvarn i söder och en annan såg låg vid Hallsta nedre kvarn i norr. I mitten av 1800-talet byggdes den nedre kvarnen om till en fabrik, kallad Hallstad fabrik, där man kom att tillverka bland annat trådrullar, laggekärl och isskåp. Under början av 1900-talet togs två kvarnar ur bruk då man anlade en kraftstation vid ån och på 1940-talet uppförde Snickerifabriken nya lokaler i Rimforsa. I och med det hade nästan all verksamhet flyttat från platsen (Kommittén för Norra Kindaboken).

Hallstad säteri

Hallstad nämns för första gången i källorna i slutet av 1300-talet. Efter att ha dragits in till kronan i slutet av 1500-talet förlänades gården till en medlem av släkten von Scheiding år 1604. Von Scheidings ägde mycket mark i Östergötland och Hallstad kom växelvis att lyda under de stora sätesgårdarna Skedevi och Åby i Horn. I mitten av 1600-talet gjorde dock en kvinnlig medlem av släkten, Helena von Scheiding, Hallstad till sin sätesgård. Till Hallstad säteri hörde då flera gårdar, bland annat i Rimforsa. I mitten av 1700-talet delades säteriet i två gårdar, varav en gick till släkten Engelcrona och en till släkten Stuart. I mitten av 1800-talet övergick de båda gårdarna till bönderna A.J. Jonsson och P. Jönsson (Kommittén för Norra Kindaboken).

Foton från 1951 som visar byggnader vid Hallstad säteri. Källa: Östergötlands läns museums arkiv.

Vykort från tidigt 1900-tal som illustrerar det ålderdomliga, agrara landskapet runt Järnlunden. Till vänster syns sjön och till höger den stora gården Hackel, som har liknande karaktär som Hallstad. Källa: Digitalt museum. Licens: Erkännande-IckeKommersiell (CC BY-NC).

Kulturhistorisk avgränsning

Den kulturhistoriska avgränsningen bedöms främst vara berättelsen om Hallstads säteri och det omgivande betes/odlingslandskapets utveckling fram till 1800-talets slut. Ett herrgårdslandskap är ett "landskapsparti kring en eller flera stora, under perioden medeltid till 1800-tal framvuxna egendomar. Herrgårdslandskap utmärks estetiskt av de stora gårdarnas monumentala centra (se Herrgårdsmiljö) med tillhörande allésystem och vanligtvis storskaligt inrättade produktionsmarker, omgivande ädellövskog, där särskilt eken tillmätts symbolvärde" (Riksantikvarieämbetet).

Här finns också berättelsen om äldre tiders småskaliga industriverksamhet på landsbygden, framför allt representerat av kvarnmiljön vid Hallstadsån/Lugnet, men även genom sågrelaterade byggnader i södra delen av utredningsområdet. Kvarnarna har en historisk och ägomässig koppling till både Rimforsa och Hallstad. En värdefull kvarnmiljö utgörs av en "koncentration av vatten- eller väderkvarnar med eventuellt förekommande ekonomi- och personalbyggnader. Kvarnmiljö kan även beteckna en mer differentierad samling av vattendrivna, för- och tidigindustriella anläggningar knutna till större forsar (mjöl-, såg-, och papperskvarnar, vadmals- och

linnestampar, manufakturer ibland åtföljt av tidiga kraftverk, mekaniska verkstäder osv)" (Riksantikvarieämbetet).

En tredje berättelse är den om det tidiga 1900-talets bebyggelseexpansion i Rimforsas utkant, representerat av egnahemsmiljön i södra och östra delen av området. Egnahemmen längs säterivägen är idag mycket förändrade, medan husen vid Ulrikavägen framstår som mer välbevarade. En egnahemsmiljö är ett "område präglad av småhusbebyggelse där de boende äger sina hem, tillkommet i anslutning till bostadssociala reformer för arbetarklassen och finansierat genom egnahemslån 1905-45 eller genom likartade enskilda initiativ. I anslutning till städer och tätorter anlades områdena ofta utanför stadsplanlagd bebyggelse. Men de har efterhand kommit att inordnas i planmässiga former. Husen har vanligtvis uppförts på enhetligt sätt och i liten storlek, men individualiserats genom senare förändringar" (Riksantikvarieämbetet).

Inom den kulturhistoriska avgränsningen ryms också berättelsen om äldre tiders kommunikationer, uttryckt genom det äldre vägnät som finns inom och i anslutning till utredningsområdet, och som fortfarande är i bruk.

Plattformens tre kriterier för kulturhistorisk värdering:

- 1. Möjlighet till kunskap och förståelse**
Till vilken grad går det att utläsa historien och berättelsen?
- 2. Kulturhistorisk helhet**
Hur mycket har bevarats från miljöns kontext?
- 3. Kulturhistorisk relevans**
Hur väl representerar miljön sin kontext?

Sammantagen värdering

Det kulturhistoriska värdet bedöms främst bestå i läsbarheten av landskapet - att området under lång tid varit intimt sammankopplat med Hallstad säteri och de brukade markerna till detta, men också som utmark till Rimforsa och genom den äldre vägsträckningen fram till kvarnmiljön vid Hallstadån. De fysiska uttrycken vid både säteriet och kvarnmiljön har höga värden och det omgivande landskapet är mycket välbevarat.

Det finns många uttryck och ett högt värde i förståelsen för odlingslandskapets utveckling i området från 1600- till 1800-talet. De betade hagmarkerna som under 1800-talet allt mer odlas upp samt bevarade lindängen och ekbestånd är några exempel. Den historiskt förankrade, rumsliga fördelningen i odlingslandskapet runt Hallstad går ännu tydligt att utläsa. Inom fastigheten Rimforsa 1:49 kan hagarnas gränslinjer i den centrala, öppna delen följas tillbaka ända till 1700-talet, även om markens nyttjande inom dem förändrats något. Hagarna inom Rimfors 1:49 har under lång tid varit sammankopplade med det likaledes betade/uppodlade markerna till Hallstad säteri, något som även avspeglas i det namn man under 1700-talet gett ytan: Hallstad hagarne. Värdet av denna läsbarhet bedöms sammantaget som högt.

Det kulturhistoriska värdet ligger även i läsbarheten av det historiska landskapet när man färdas på vägar som har en historiskt förankring. Vägarnas sträckningar på både södra och östra sidan om utredningsområdet går tillbaka till de äldsta kartorna och det är från dessa vägar som landskapet under lång tid har betraktats. Vyer från Ulrikavägen bort mot

säteriet bedöms därför ha ett högt kulturhistoriskt värde.

Den egnahemsmiljö som står i utredningsområdets södra utkant (vid Ulrikavägen) och längs östra vägen upp till säteriet, bedöms ha ett lågt kulturhistoriskt värde. Miljön kan inte kopplas till de regionalt och kommunalt utpekade värdena eller till den agrara miljön. Däremot går det att i dem utläsa berättelsen om Rimforsas utveckling och 1900-talets bebyggelseexpansion på landsbygd utanför mindre tätort. Bebyggelsen är till stor del kraftigt ombyggd med olika typer av om/tillbyggnader, bytta fönster och dörrar etc. Läsbarheten och därmed värdet bedöms därför vara lågt.

De två faluröda byggnaderna i södra delen av fastigheten Rimfors 1:49, som enligt kartor från 1900-talet tillhört en såg, har ett oklart kulturhistoriskt värde då det inte gått att få fram någon djupare information om dem.

Känslighet och tålighet för nybyggnation

Känslighets- och tålighetsanalysen utgår från risken att de kulturhistoriska värdena förstörs eller minskar vid förändring eller tillägg. Analysen klargör kulturmiljöns möjlighet att ta emot nya inslag utan att dess kulturhistoriska karaktär eller värde påtagligt förändras. Grunden i analysen är de värdebärande uttryck, strukturer och samband som är särskilt nödvändiga för företeelsens helhet och relevans. Utan dessa riskerar miljös möjlighet till kunskapsförmedling att gå om intet.

Stora och dominerande uttryck och tydliga samband har högre potential att klara viss förändring. Små och subtila uttryck har högre känslighet, vilket kan motivera en buffertzona. Detta gäller även samband som har påfrestats eller är otydliga exempelvis genom att strukturen har brutits, omvandlats eller byggts om.

Fastigheten Rimforsa 1:49 är belägen i ett landskapsavsnitt som bedöms ha olika grader av känslighet/tålighet. Känslighetsbedömningen baseras på en analys av de kulturhistoriska värden som pekats ut, där läsbarheten av det äldre odlingslandskapet är i fokus. Stora delar av de skogiga, och delvis bebyggda, områdena i öst och väst bedöms vara tåliga. Bedömningen grundar sig på att bebyggelsen är om- och tillbyggd och att området visuellt inte påverkar de känsliga landskapsdelarna. Den centrala, öppna och brukade ytan centralt på fastigheten bedöms dock vara ett mycket känsligt landskapsrum, vilket grundar sig på att det historiska och visuella sam-

bandet med det utpekade kulturhistoriska värdena vid säteriet i norr. Den centrala öppna ytan skapar fria siktlinjer till och från säteriet. Ytorna närmast den öppna åkern bedöms som känsliga eftersom de ligger i anslutning till den öppna ytan och nybyggnation inom dessa ytor kan påverka upplevelsen av det historiska landskapet och vyn mot säteriet.

Bedömningsalternativ

WSP har valt att ta fram tre olika känslighetsanalyser av det aktuella planområdet, då det är för WSP oklart vilka planer som finns i anslutning till det aktuella området. Eftersom landskapet främst har ett kommunalt värde, men nybebyggelse indirekt kan påverka ett regionalt intresse, så bedömer WSP att att kommunen har ett relativt stort förhandlingsutrymme gällande förhållningssätt till de kulturhistoriska värdena.

Till höger presenteras WSPs huvudalternativ, med största möjliga hänsyn tagen till kulturmiljön. Detta benämns "Alternativ A, bevarad åker". På följande sidor presenteras två alternativa förhållningssätt till kulturmiljöns känslighet, benämnda alternativ B och C. Aurum Fastigheter efter samtal med WSP valt att gå vidare med alternativ C. WSP har tagit fram råd och förslag på riktlinjer för samtliga förslag (A-C), men på nästa uppslag presenteras endast C. Vid behov kan råd och riktlinjer för övriga alternativ också presenteras.

Kartor- känslighetsanalys

Karta som visar översiktlig tålighetsbedömning. Bedömningen gjordes efter första fältbesöket och låg till grund för övriga alternativ som redovisas nedan. Bedömningen baseras på antagande om nybyggnation av bostadshus. Svart streckad linje anger planområden Inom gulmarkerat landskap gäller krav på varsamhet enligt 8 kap PBL.

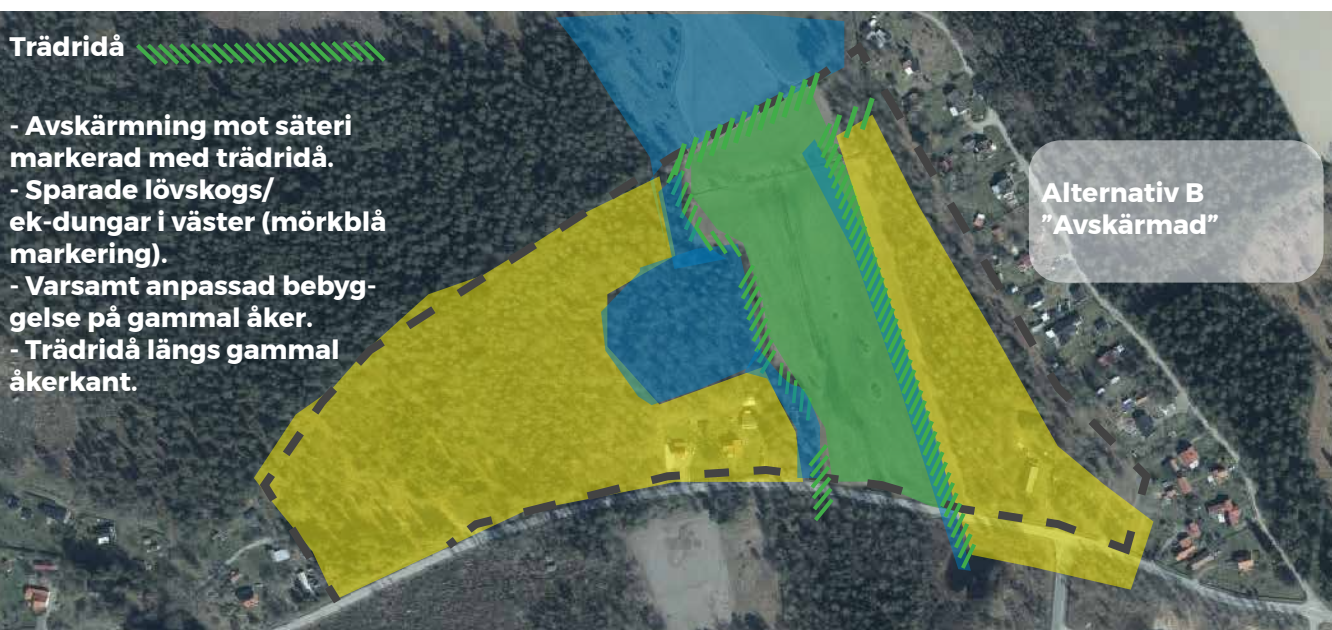
Karta som visar känslighetsanalys med förhållningssättet att bevara den historiska öppna landskapsbilden, bevara åkern och bibehålla den visuella kontakten med säterimiljön sett från Ulrikavägen, bibehålla trädridå kring åkern, bevara den utpekade dungen med ekar väster om åkern samt att varsamt infoga bebyggelse i kanterna kring åkern samt invid befintlig äldre villabebyggelse intill Ulrikavägen. Detta alternativ bedöms medföra ett **mindre intrång** i kulturmiljön och medför en planeringsinriktning med **hög bevarandegrad** av kulturmiljöns värden.

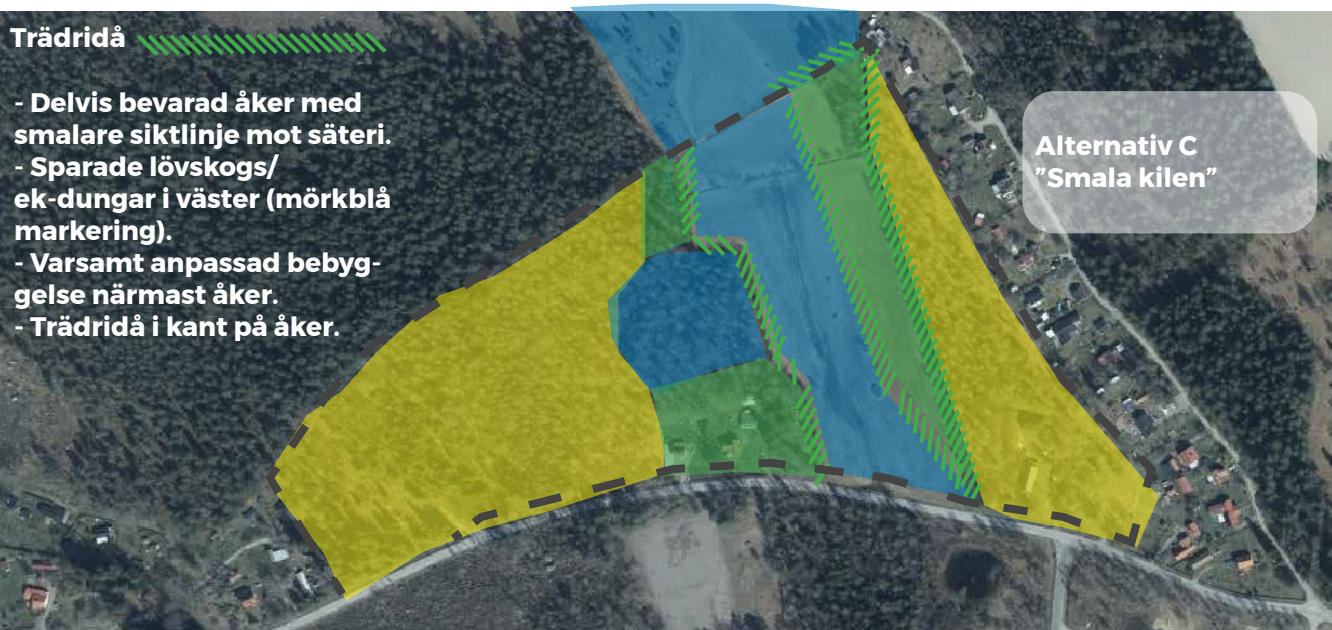
Alternativa förhållningsätt

WSP har även tagit fram två alternativa förhållningsätt till kulturmiljöns känslighet, vilka kan utredas vidare. Råd och förslag på riktlinjer finns

för samtliga förslag (A-C), men till höger presenteras endast C. Dessa alternativ medför visst intrång i kulturmiljön men bedöms vara möjliga att utföra inom ramen för krav på förvanskingsförbud och varsamhet enligt PBL.

Karta som visar känslighetsanalys med förhållningsättet att visuellt avskärma säterimiljön från odlingslandskapet i söder, bibehålla ekdungen samt trädridå kring åkern samt att varsamt bebygga åkern norr om Ulrikavägen med bebyggelse. Detta alternativ medför ett relativt **stort intrång** i kulturmiljön och medför en planeringsinriktning med **lägre bevarandegrad av kulturmiljövärden** i jämförelse med alternativ A och C.

Karta som visar känslighetsanalys med förhållningsättet att visuellt bibehålla viktig siktlinje i landskapet samt att bebyggelsen förhåller sig till landskapets former. Detta alternativ medför ett **visst intrång** i kulturmiljön och **en något lägre prioritering avseende bevarande av kulturmiljövärden** i jämförelse med alternativ A., men bedöms vara mer fördelaktigt ur kulturmiljösynpunkt än alternativ B.

Råd och förslag på riktlinjer

Aurum fastigheter har valt att gå vidare med alternativ C "Smala kilen" i sitt fortsatta planarbete. Här följer råd och riktlinjer för detta alternativ.

Alternativ C, "smala kilen"

- Behåll en smalare kil av det öppna jordbrukslandskapet centralt på fastigheten i syfte att bevara spår av odlingsmark/öppen betesmark och ha kvar vy/siktlinje/visuell koppling mellan säteriet och äldre väg (Ulrikavägen). Grönkilen kan användas för lek, rekreation mm. Undvik dock kraftig belysning i grönkil.
- Behåll äldre vägsträckning i västra skogen, från Ulrikavägen och bort mot Hallstads kvarnar/Lugnet.
- Visa hänsyn till äldre egenhemsbebyggelse vid Ulrikavägen.
- Undvik nya vägdragningar för bil över grönkil och förlägg ev i stället en C/C-väg över grönkil som förbinder öst och väst.
- Skapa separata entréer till området i väst och öst för att undvika ny bilväg över grönkil.
- Behåll skogsbyn/trädridåer/grupper av träd ut mot grönkil för att anknyta till det äldre landskapets utformning/gränsdragning mellan skog/öppen mark. Gör gärna kanten "ojämn".
- Visa mycket stor hänsyn till befintlig natur i form av uppvuxna ädellövträd i syfte att behålla kopplingen till eklandskap/herrgårdslandskap/betad skog. Gäller särskilt västra skogen med utpekat ekträdsområde.
- Bebyggelse i öster: placeras med hänsyn till befintlig topografi, med bebyggelsen placerad en bit in (österut) på tomten och trädgårdar ut mot grönkil.
- Bebyggelsen i väster: förlägg villatomter närmast grönkil och radhustomter längre västerut för att skapa en mjukare övergång till grönkil samt visa hänsyn till befintlig terräng och natur- och kulturvärden.
- Bebyggelsen i väster: spara trädgångar med värdefull ekskog i området närmast grönkilen (ek-omr utpekat av Länsstyrelsen).
- Vid byggnation följ topografien och tänk oregelbundenhet för att anknyta till äldre bebyggelsemiljöer.

5

Konsekvensbe- skrivning

Konsekvensbeskrivning

Vad försvinner och vad tillkommer?
Vilka egenskaper påverkas?
Hur påverkas miljöns kulturvärden?

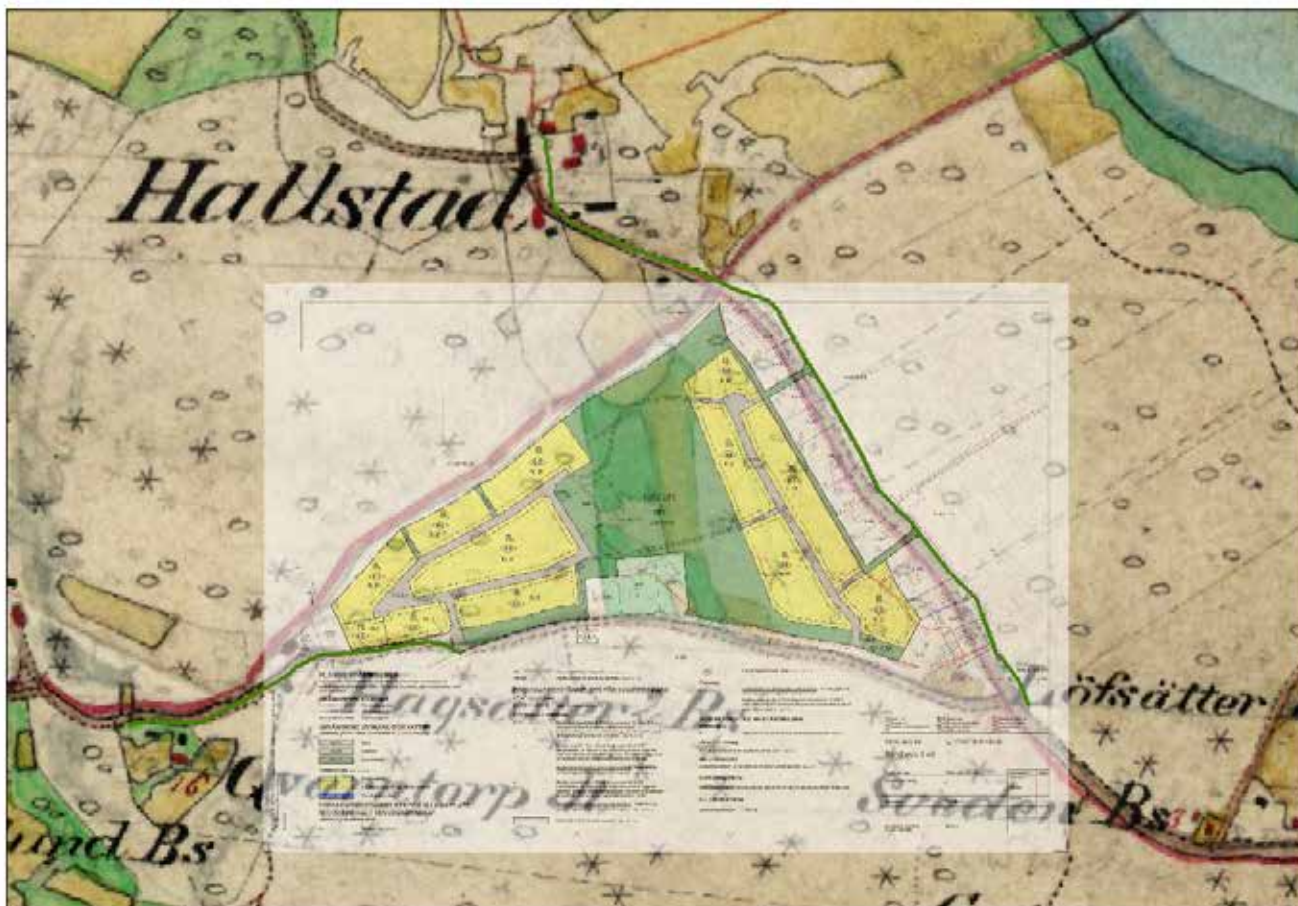
Planens västra del

- I väster tillåts parhusbebyggelse på f.d. utmark som utgjort betad hagmark som idag är relativt igenvuxen. Värdet av skogen bedöms som relativt lågt. En stor andel av den f.d hagmarken/glesa skogsmarken som tillhört säteriet respektive Rimforsa by kvarstår och relevansen bedöms som helhet som lägre eftersom denna del av utmarken redan är ianspråktagen för bebyggelse sedan tidigt 1900-tal. Utmarken bedöms ha relativt låg känslighet förutsatt att eventuell ny bebyggelse i struktur och volym förhåller sig varsamt till landskapsbilden.
- Planen medför att delar av säteriets f.d. skogsbetesmark behöver tas bort respektive gallras och bebyggas med parhus och villor. Inga utpekade/kända fornlämningar eller bebyggelsemiljöer påverkas. Planen innebär påverkan i form av att träd huggs ner och att marken behöver schaktas och anpassas för att bebyggas. Planen medför att en asfalterad gata med anslutning mot Rimforsavägen anläggs. Naturmark närmast vägen sparas vilket mildrar intrycket av den nya bebyggelsen sett från Rimforsavägen. Befintliga strukturer med äldre villor längs Ulrikavägen respektive den mindre grusvägen i väster förses med kompletterande villor. Konsekvenserna bedöms som små då de kulturhistoriska värdet i denna del av planområdet är relativt lågt samt att landskapets grundstrukturer bibehålls. Landskapsrummet i öster som utgörs av f.d. åker särskiljs av naturmark i planen vilket bedöms innebära att påverkan på landskapsbilden minskar.

- En lekpark planeras i i f.d. betesmark/skogsbeteslandskap. Det innebär fällning av vissa träd och markschakt. Ny belysning kommer sannolikt att uppföras. Konsekvenserna kan minska och öka beroende på lekparkens utformning och bevarade av lövträd som berättar om markens historiska funktion.
- **Planen bedöms i den västra delen av planområdet innebära små negativa konsekvenser för kulturmiljön.**

Planområdets västra del. Planen bedöms i den västra delen av planområdet innebära små negativa konsekvenser för kulturmiljön.

Häradskarta från 1868-77 (beskuren) med det aktuella detaljplaneförslaget rektifierat. Överlägget visar hur exploateringen förhåller sig till det sena 1800-talets landskapsbild. Den centrala delen av ångs-/hagmarken inom utredningsområdet har nu blivit uppodlad och är förbunden med det öppna odlingslandskapet vid säteriet i norr. Ny bebyggelse till kommer i mindre del av det öppna landskapsrummet på den östra sidan av den åker som i dag särskiljer de två föreslagna bostadsområdena. Källa: Lantmäteriet, historiska kartor.

Detaljplaneförlaget mot ortofoto. Källa underlagskarta Lantmäteriet.

Mellersta och östra planområdet

- I planområdets mellersta och östra del kommer ny bebyggelse att anläggas på f.d. hagmark (1600-1700-tal) sedermera åkermark (från 1800-talet och framåt). Odlingslandskapet kan funktionellt sett kopplas till Rimforsa by men visuellt kopplas till läsbarheten av Hallstad säteri som är belägen på höjd norr om planområdet. Hallstads säteri har ett högt regionalt värde. Det öppna landskapet, mötet med skogsmarken/betesmarken och det öppna odlingslandskapets historiska kontinuitet gör att vyn och landskapsrummet sett från Rimsforsavägen och gårdsmiljön bedöms som mycket känslig för exploatering.
- Egnahemsmiljön som är belägen längs en grusväg som leder upp från Rimsforsavägen upp till den utpekade säterimiljön, bedöms ha ett lägre kulturhistoriskt värde och miljön är mindre känslig för tillägg och komplettering av villabebyggelse.
- I planområdets östra del tillkommer villabebyggelse som delvis anläggs på åkermark respektive skogsmark. De nya villakvarteren som ansluter till åkerns östra kant, innebär borttagande av oexploaterad åkermark, ett dike och en promenadstig. I vyer från säteriet finns idag visuell kontakt med egnahemsbebyggelsen i öster, denna kommer delvis att skymmas av den nya villabebyggelsen. I norr sparas skogsmark vilket medför ett relativt mjukt möte med säterimiljön samt att den visuella kontakten med den nya bebyggelsen under framförallt sommartid kommer att minska.
- Tilläggen kommer innebära ytterligare en årsring i Rimforsa tätorts utbyggnad. Berättelsen om Hallstads säteris kulturlandskap kommer att bli något mindre läsbar. Läsbarheten av Hallstads säteris historiska

landskapsrum kommer dock inte att utredas eller påverkas i betydande omfattning. I säterimiljöns omgivning kommer oexploaterade landskapsrum att kvarstå som berättar om den historiska kontexten. Konsekvenserna kan öka eller minska beroende på hur den nya bebyggelsen anpassas till den känsliga landskapsbilden. Det bedöms ställa höga krav i bygglovskedet avseende markplanering, bebyggelsens placering på tomt, volymer, takvinklar och anpassning avseende material och kulör. Detta gäller särskilt för den bebyggelse som kommer möta åkern och säterimiljön. Villabebyggelsen i den östra delen av planområdet bedöms medföra små-måttligt negativa konsekvenser.

- I planområdets mellersta del som idag utgör öppen åker/gräsmark föreslås två nya gång- och cykelvägar som sammanbinder de två olika bostadsområdena öster respektive väster om den historiska åkern. Åtgärden innebär att ny modern struktur förstärkt med eventuell belysning och asfalterad väg införs i ett landskap som historiskt sett präglats av oexploaterat sammanhängande odlingslandskap. Det är viktigt att brukandet och skötseln av åkern kan bibehållas så att landskapsbilden hålls öppen mellan Ulrikavägen och säterimiljön. Vägarnas anpassning till topografin

samt ytbeläggning är viktiga att beakta ur kulturmiljösynpunkt. GC-väg kan med fördel beläggas med stenmjöl/finfördelat grus. Om vägarna blir belysta kan stolpar och belysning störa utblickar från Ulrikavägen upp mot Hallstad säteri och tydligt framstå som främmande inslag i ett äldre odlingslandskap. GC vägarna bedöms medföra små-måttligt negativa konsekvenser.

- **Planen bedöms i den östra delen av planområdet innebära måttligt negativa konsekvenser för kulturmiljön.**

Bedömning av alternativa förhållningssätt och planeringsinriktningar

Aurum fastigheter har valt att gå vidare med alternativ C "Smala kilen" som ur kulturmiljöperspektiv bedöms vara varsamt men innebära ett visst intrång i kulturmiljöns värden.

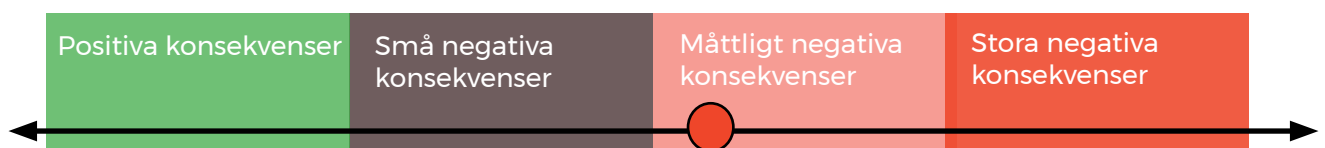
WSP har även tagit fram alternativa förhållningssätt till kulturmiljön som ses i form av de känslighetskartor som redovisas på sidan 21-21 och benämns "Alternativ A" samt "Alternativ B".

- **Alternativ A** är det alternativ som är mest varsamt och medför den högsta ambitionsnivån avseende anpassning till kulturmiljöns värden. Alternativ A bedöms kunna medföra **små negativa** konsekvenser för kulturmiljön.
- **Alternativ B** är det alternativ som bedömts medföra störst intrång i kulturmiljön. Alternativ B bedöms kunna medföra **måttligt-stora negativa** konsekvenser för kulturmiljön.

Sammantagen konsekvensbedömning

- Planen innebär att ny villa- och parhusbebyggelse tillkommer på f.d. betesmark och skogsmark i anslutning till Ulrikavägen väster om Rimforsa tätort samt strax söder om den regionalt utpekade kulturmiljön Hallstad säteri.
- Planen medför i huvudsak borttagande av träd och schaktning av oexploaterad mark. Inga kända fornlämningar eller utpekade bebyggelsemiljöer bedöms beröras direkt av planen. Det är huvudsakligen det öppna landskapsrummet söder om säterimiljön och det visuella mötet med den nya bebyggelsen särskilt i den östra delen av planområdet som bedöms påverka det kulturhistoriskt värdefulla landskapet negativt. Påverkan minskar genom att naturmark och träd bevaras närmast säterimiljön samt mot det öppna landskapsrummets västra del. Den nya bebyggelsestrukturen följer den befintliga som ansluter mot egnahemsbebyggelse från 1900-talets mitt. Konsekvenserna bedöms som måttliga då ny bebyggelse till kommer i anslutning till befintlig bebyggelse. Vidare till kommer ny bebyggelse i anslutning till äldre villabebyggelse från 1900-talets första hälft.
- **Sammanfattningsvis bedöms planen medföra måttligt negativa konsekvenser för kulturmiljön.**
- **Konsekvenserna kan minska genom varsam markplanering (anpassa bebyggelsen till den naturliga topografin), bevarande av äldre lövträd och vegetation, anpassning av den nya bebyggelsens arkitektur, färg och material samt att vägar och belysningsarmaturer m.m. anpassas till landskapsbilden. Det är särskilt viktigt att varsamt anpassa bebyggelsen i det östra delområdet där bebyggelsen visuellt möter säteriet och ligger visuellt exponerade i det ålderdomliga landskapet. Många av de föreslagna åtgärderna avgörs främst i kommande bygglovskede.**

6

Referenser

Referenser

Tryckta källor

Sporrong, U. 1996. *Odlingslandskap och landskapsbild. Studier till kulturmiljöprogram för Sverige*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Fördjupad översiktsplan för Rimforsa. Kinda kommun. Antagen 2019-05-13. Laga kraft 2019-06-11.

Fördjupad översiktsplan för Rimforsa. Samrådsredogörelse. Kinda kommun. Antagen 2019-05-13. Laga kraft 2019-06-11.

Kulturmiljöinventering Kinda kommun 2018. I tätorterna: Kisa, Börkfors, Horn, Hycklinge och Rimforsa. Granskningshandling 2018-04-04. Fredriksson arkitektkontor.

Landskaps- och miljötyper. En ordlista till riksintresseöversynen. Riksantikvarieämbetet.

Norra Kindaboken. Minnen, berättelser, bilder och fakta om socknarna Tjärstad, Kättilstad, Hägerstad och Oppeby i Östergötlands län, samlade av studiecirkel i Rimforsa och Björkfors under åren 1967-1971. Red. och bearb. av Kommitten för Norra Kinda-boken 1973. Linköping.

Lantmäteriets historiska kartor

Akt D115-11:1. Geometrisk avmätning 1686, Forssa nr 1-5.

Akt D115-11:2. Storskifte 1787, Forssa nr 1-5.

Akt D12:92-93. Geometrisk avmätning 1689, Hallstad nr 1-2.

Akt J112-45-18. Häradsakonomiska kartan, Hallsta 1868-77.

Akt J133-7f9i49. Ekonomiska kartan, Rimforsa 1947.

Kontakt

Cecilia Lindqvist, gruppchef,
certifierad antikvarie
Cecilia.lindqvist@wspgroup.se
T 010-722 82 88

Kulturmiljögruppen
WSP Sverige AB
Arenavägen 7
121 88 Stockholm-Globen
T 010-722 50 00

WSP är ett av världens ledande analys- och teknikkonsultföretag. Kulturmiljökompetensen på WSP är bred, våra cirka 15 medarbetare finns över hela landet och har starka kompetenser som byggnadsantikvarier, arkitekturhistoriker, konstvetare, kulturgeografer, arkeologer och samhällsplanerare. Tillsammans ser vi till att WSP kan försörja myndigheter, allmänheten, företag, exploatörer och privatpersoner med tydliga underlag och utredningar, efter de senaste rönen inom kulturmiljöfältet.

www.wsp.com

wsp